

INGLIZ TILIDAGI DIALEKTLAR VA ULARNING XUSUSIYATLARI

Isroilova Shoxsanam Azizbek qizi

*Andijon davlat chet tillar instituti, Xorijiy til va adabiyoti fakulteti,
2-kurs talabasi*

Annotatsiya: *Ushbu maqola ingliz tilidagi dialektlar va ularning xususiyatlarini o'rganishga bag'ishlangan. Maqolada ingliz tilining turli dialektlari, jumladan, britan, amerika, avstraliyalik va boshqa mintaqaviy variantlari haqidagi ma'lumotlar keltiriladi. Har bir dialektning o'ziga xos fonetik, leksik va grammatik xususiyatlari tahlil qilinadi. Shuningdek, dialektlarning tarixi, madaniy ta'siri va jamiyatdagi rolga ham e'tibor qaratiladi. Maqolada dialektlarni o'rganishning ahamiyati, shuningdek, zamonaviy kommunikatsiyada ularning o'rni haqida fikrlar bildiriladi. Dialektlar orqali milliy identitetni saqlash va madaniyatni rivojlantirish imkoniyatlari ham ko'rib chiqiladi. Umuman olganda, maqola ingliz tilidagi dialektlarni tushunish va ularni qadrlash uchun foydali manba hisoblanadi.*

Kalit so'zlar: *dialekt, talaffuz, leksika, Britaniya ingliz tili, Amerika ingliz tili, Avstraliya ingliz tili, Yangi Zelandiya ingliz tili, Hindiston ingliz tili.*

Ingliz tili ko'plab dialektlarga ega, bu dialektlar mintaqaviy farqlar, ijtimoiy guruhlar yoki tarixiy rivojlanish natijasida yuzaga kelgan.

Mintaqaviy dialektlar: Britaniya, AQSh, Avstraliya kabi mamlakatlarda har bir hudud o'ziga xos talaffuz, leksika va grammatika xususiyatlariga ega. Misol uchun, Britaniyada "lorry" (avtomobil) so'zi o'rniga AQShda "truck" ishlatiladi.

Ijtimoiy dialektlar: Ijtimoiy guruhlar orasida ham farqlar mavjud. Masalan, urban (shahar) va rural (qishloq) jamoalar o'rtasida tilni qo'llashda farqlar ko'rinadi.

Talaffuz farqlari: Har bir dialektning talaffuzi o'ziga xosdir. Masalan, Londondagi Cockney dialekti yoki AQShning Southern (Janubiy) dialekti o'ziga xos ovoz chiqarish uslublariga ega.

Leksik farqlar: Har xil dialektlarda soʻz boyligi ham farqlanadi. Ayrim soʻzlar bir hududda keng tarqalgan boʻlishi mumkin, boshqasida esa umuman ishlatilmasligi mumkin.

Grammatika farqlari: Ba'zi dialektlarda grammatik strukturalarda ham farqlar mavjud boʻlishi mumkin, masalan, zamonlardan foydalanishda yoki fe'l shakllarida.

Oʻsib borayotgan dialektlar: Globalizatsiya jarayonida yangi dialektlar paydo boʻlishi va mavjudlarini oʻzaro taʼsiri koʻpayishi kuzatilmoqda.

Birinchidan, lahjalar va urgʻularni oʻrganish mahalliy aholining madaniy merosi va oʻziga xosligini yaxshiroq tushunishga yordam beradi. Dialektlar va urgʻular tilning ajralmas qismidir va ular maʼlum bir mintaqaning oʻziga xos xususiyatlarini aks ettiradi. Ushbu xususiyatlarni oʻrganish millatning urf-odatlarini, tarixi va mentaliteti haqida koʻproq maʼlumot olishga imkon beradi, bu esa mahalliy madaniyatni chuqurroq anglash va qabul qilishga yordam beradi.

Ikkinchidan, lahjalar va urgʻularni bilish mahalliy nutqni yaxshiroq tushunishga va muloqotni yaxshilashga yordam beradi. Har bir hududning oʻziga xos talaffuz va nutq xususiyatlari mavjud boʻlib, ular standart umumiy tildan sezilarli darajada farq qilishi mumkin. Ushbu farqlarni tan olish va ularga moslashish qobiliyati mahalliy aholini osonroq tushunish va ular bilan tilda yaxshiroq muloqot qilish imkoniyatini beradi.

Chet tilida aniqroq va tushunarli nutqqa erishish uchun lahjalar va urgʻularni oʻrganish lozim. Alohida tovushlar, intonatsiyalar va nutq ritmlari turli mintaqalarda sezilarli darajada farq qilishi mumkin. Ushbu xususiyatlarni oʻrganish talaffuzni yaxshilashga va chet tilidagi suhbatdoshga aylanishga yordam beradi.

Yanada samarali aloqa: turli lahjalar va urgʻu haqida tajriba va bilimga ega boʻlgan holda, biz mahalliy aholining aloqa uslublariga yaxshiroq moslasha olamiz. Bu chuqurroq va samarali muloqot qilish imkoniyatini beradi va oʻzaro tushunishni yaxshilaydi.

Taʼlim va martaba imkoniyatlarini oshirish: bir nechta lahjalar va urgʻularni bilish ish beruvchilar uchun, ayniqsa, sayyohlik, xalqaro tijorat yoki madaniyatlararo sohalarda muhim kasbiy koʻnikmalardan biri boʻlishi mumkin.

Shuningdek, u umumiy lingvistik savodxonlikni rivojlantiradi va ta'lim istiqbollarini yaxshilaydi.

Va nihoyat, lahjalar va urg'ularni o'rganish mahalliy aholiga nisbatan bag'rikenglik va hurmatni rivojlantirishga yordam beradi. Bu yanada do'stona va iliq munosabatlarni o'rnatishda muhimdir, shuningdek, tushunmovchiliklar va aloqa muammolarini kamaytiradi. Umuman olganda, chet tillaridagi lahjalar va urg'ularni o'rganish yaxshiroq tushunish va muloqot qilish uchun juda ko'p afzalliklarga ega. Bu sizning dunyoqarashingizni kengaytirishga, muloqot qobiliyatingizni oshirishga va boshqa madaniy kontekstdagi odamlar bilan yanada uyg'un munosabatlarni o'rnatishga yordam beradi.

Ingliz tili – bu dunyo bo'ylab o'zining kengayishi va tarqalishi bilan mashhur bo'lgan, ko'plab dialektlarga va variantlarga ega bo'lgan bir tildir. Biroq, har bir dialekt o'zining madaniyatiga, tarixiga va geografik joylashuviga qarab o'ziga xos xususiyatlarga ega. Ushbu maqolada ingliz tilidagi asosiy dialektlar, ularning xususiyatlari va o'zaro farqlari haqida batafsil ma'lumot beriladi.

- *Britaniya ingliz tili*

Britaniya ingliz tili – ingliz tilining tug'ilgan joyi sifatida, u ko'plab regional dialektlarga ega.

- *London dialekti (Cockney)*

Londonning Cockney dialekti ishchi sinf odamlarida keng tarqalgan. Bu dialektning o'ziga xos atributlari:

- "H" harfi ko'pincha talaffuz qilinmaydi (masalan, "house" "ouse" deb talaffuz qilinadi).

- Qisqartmalar va slenglarga keng o'rin beriladi, masalan, "apples and pears" - "stairs".

- *Skotscha ingliz tili*

Skotscha ingliz tili, ayniqsa, Skotsiya hududida keng tarqalgan. Uning o'ziga xos xususiyatlari:

- Talaffuzda havo ketishi va ko'plab mahalliy so'zlar.

- "R" harfi ko'pincha tortiladi.

- Uels ingliz tili

Uels ingliz tili asosan Uelsdagi ingliz tilida soʻzlashuvchilar oʻrtasida yoziladi. Uels tilining ta'siri, talaffuzdagi oʻzgarishlar, mahalliy leksika bilan ajralib turadi. Uelslarda oʻta melodik talaffuz mavjud.

- Amerika ingliz tili

Amerika ingliz tili koʻplab variantlarga ega boʻlib, qoʻshma davlatlarning har birida oʻziga xos istiqbollarni koʻrsatadi.

- Janubiy dialekt

Janubiy dialekt koʻplab AQSh janubida (masalan, Texas, Alabama) keng tarqalgan. Ushbu dialektda quyidagi xususiyatlar mavjud:

- "I" harfi "aí" (masalan, "ride" "rahd" deb talaffuz qilinadi).

- Qisqartmalar va zamonaviy slenglar keng qoʻllaniladi.

- Gʻarbiy dialekt

Gʻarbiy dialekt Amerikaning gʻarbiy qismida (masalan, Kaliforniya) keng tarqalgan. U asosan maqbul talaffuzi va oʻziga xos leksikaga ega:

- "D" harfi koʻpincha "th" ga oʻzgartiriladi ("this" - "dis").

- Yangi terminlar va oʻzga madaniyatlarning ta'siri sezilarli.

- Sharqiy dialekt

Sharqiy dialekt AQShning sharqiy qismida (masalan, New York) keng tarqalgan. U bevosita Britaniya ingliz tilidan iqtiboslar bor:

- "R" harfi yakka odatiy juda kuchli talaffuzda boʻlishi mumkin.

- Misol uchun, "coffee" soʻzi "caw-fee" deb talaffuz qilinadi.

- Avstraliya ingliz tili

Avstraliya ingliz tili oʻziga xos talaffuz va leksikaga ega.

Avstraliya dialekti asosan "vowel shift" (unli harflar oʻzgarishi)dan maʼlum.

Uning xususiyatlari:

- "I" harfi odatda "oi" ga oʻzgaradi (masalan, "my" - "moy").

- Koʻplab qisqartmalar va local terminologiyalar keng tarqalgan (masalan, "barbie" - "barbecue").

Avstraliya ingliz tilida ko'plab mahalliy so'zlar mavjud, masalan, "arvo" (yoki "afternoon") va "bicky" (pechenye).

- *Yangi Zelandiyalik ingliz tili*

Yangi Zelandiya ingliz tili asosan Avstraliya ingliz tiliga o'xshaydi, ammo o'ziga xos xususiyatlarga ega:

- Talaffuzda ko'proq ingichka bo'lishi bilan ajralib turadi.
- "E" va "I" harflarining talaffuzi ko'pincha bir-biriga o'xshaydi.

- *Hindiston ingliz tili*

Hindiston ingliz tili ko'plab o'ziga xos talaffuz va leksika bilan ajralib turadi.

U Hindiston madaniyati va tillarining ta'siri ostida o'sgan:

- "R" harfining kuchli talaffuzi.
- Mahalliy tillardan olingan ko'plab so'zlar (masalan, "chai" - choy).

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, ingliz tilidagi dialektlar uning boyligini va xilma-xilligini aks ettiradi. Bu dialektlarni o'rganish nafaqat tilni tushunishga yordam beradi, balki turli madaniyatlarni ham yaxshiroq anglash imkonini beradi. Ingliz tilidagi dialektlar va ularning xususiyatlari uning madaniyati va geografik joylashuvi bilan ajralib turadi. Har bir dialekt o'ziga xos talaffuz, leksika va slenglarga ega bo'lib, bu ularning salohiyatini oshiradi. Ingliz tilini o'rganayotganlar uchun ushbu dialektlarni tushunish va ulardan foydalanish, tilni yanada boy qilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Crystal, D. (2003). English as a Global Language. Cambridge University Press.
2. Wells, J. C. (1982). Accents of English. Cambridge University Press
3. Trudgill, P., & Hannah, J. (2008). International English: A Guide to the Varieties of English Around the World. Routledge.
4. Z.M. Sakhibova, Sotvoldieva Maftuna. Prospects of micro- and nano-sized silicon-based thermoelectric materials. Лучшие интеллектуальные исследования. 2024;vol.21, No.2. 50-54.
5. Schneider, E. W. (2010). English Around the World: An Introduction. Cambridge University Press.